

הלכות פסח תלה

עד

תלח עכבר שנכנס למקום ברוק וכבר בפיו וכו' י"ב סעיפים:

א עכבר שנכנס לבית ברוק וכבר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירויו⁹ (ואם מצא כבר שלם יתבאר בס' תל"ט¹⁰) אפילו מצא כדי כל הכבר צריך לחזור ולברוק כל הבית או עד שימצא אותו הכבר שהכניס העכבר¹¹ (פי' שמכיר במבועות עין שזהו הכבר שהכניס¹²) לפי שאין הרכו של עכבר לפרר ואלו פירויו בודאי היו שם מתחלה ולא מאותו כבר ה"י.

ואפילו אם הכבר שהכניס היה קטן מאד שיש לתלות ולומר שהעכבר אכלו ואפילו אם כבר ביטל המצו שאין כאן אלא ספק דברי סופרים¹³ אף על פי כן אין ספק אכילת העכבר¹⁴ מוציא מירי ודאי חמץ שראינו שהכניס לשם¹⁵:

ב ומכל מקום (א) אין צריך לברוק אלא אותו חדר שראינו שנכנס לשם אבל שאר החדרים אף על פי שפתוחים לאותו חדר אינם צריכים בדיקה אם כבר ביטל כל המצו או שעדיין לא הגיעה שעה ששית ורוצה עדיין לבטל¹⁶ שאז הברקה אינה אלא מדברי סופרים וספק דברי סופרים להקל ותולין לומר שלא נכנס העכבר עם הכבר

קונטרס אחרון

(א) ומכל מקום אין צריך בו ע"י חק יעקב¹⁷ מ"ש דמהרמב"ם¹⁸ לא משמע הכי, היינו משום דלשטותיה אילו דבספק על פסק דצריך לחזור ולברוק ע"ש בפ"ב, אבל הטור חולק על זה, ע"ש בס' תל"ט דפסק דאין צריך לברוק, וכן פירש רש"י ע"ש דף י' ע"א. ומ"ש החק יעקב דכן מצא בגמרא¹⁹ כו', כבר פירש"י שם שהבאתיו לכאן כו', ואדרבה מהגמרא יש לדקדק להיפך כמ"ש הפרי חדש ס' תל"ט. והבית עצמו²⁰ בס' תל"ט²¹ פסק דספק על א"צ לברוק. ומה שחילק החק יעקב בדברים המכודים מן הלב ורצה לומר דספק על צריך בדיקה וחצר שאני מפני שאינו ברוק ותולין חמץ בו כמו בשני בתים²² כו', כל הרואה בגמרא²³ יבין שאינו כן דא"כ לא דמי כלל לבקעה. ומ"ש עוד בדבצר י"ל שגרור לרשות הרבים כו' ע"ש, הכי נמי יש לומר בנידון דיון וכמ"ש בפנים ע"ש. ומ"ש עוד דבתצר יטלוהו העורבים²⁴ כו', זה אינו שהרי אפי' בכר גדול א"צ לברוק אם ביטל לדעת הטור²⁵. ודעת רמ"א שם ט' לפסוק כדעת הטור, ע"ש בדרכי משה²⁶, וכך פסק הפרי חדש שם. והכי נקטינן שבדברי סופרים הלך אחר המיקל²⁷, ובפרט שכן דעת המ"א:

א משא"כ כשתולין שהכבר שנמצא הוא הכבר שנטל העכבר, נבואר לקטן ס' תל"ט ס"ז, שספק זה מוציא מירי ודאי חמץ שראינו שהכניס לשם, אם ביטל זהו ספק דרבנן. וראה הע"ז תתכ"ג ע' 53.
ח גמרא מ, א, מ"ח בריש המסין. ה"י שם. וראה גם לעיל ס' תל"ג סכ"ח ושי"ג.
ט ראה שערי שלום ס' טו (מוק' ע' פח).

א נמא דבא דף י, ב. מור וש"ע ס"א.
ב סעף ו.
ג דרבי"ם פ"ב ה"ת. מור ולבוש ס"א. וראה מ"מ וצנינים.
ד חנונה לוחך שם. וראה גם לקטן ס"ד.
ה רש"י שם ד"ה ונכנס אחריו. מור וש"ע שם.
ו ד"י ס"א.

צינונים לקונטרס אחרון

י לדקלמן ס' תל"ט ס"ד.
יא י, א דמהמינן ספק על ספק לא על לדין בקעה (אף שבבקעה ליתא לטעם של תולין).
יב כדלעיל ס' תל"ג סכ"ח.
יג הרי שמתיר בביטל אפילו כשאין כאן ספק ספקא, והיינו אף בלא הספק שמא עורבים נטלוהו העורבים.
יד בס' תל"ט סוף ס"ב.
טו שבכל ס' תל"ט דן רק בדעת הטור (ולא בדעת הרמב"ם המחמיר).
טז ע"ז ז, א.

א ס"ק ג.
ב פ"ב ה"ח (כל הבית).
ג הלכה יב.
ד ר"ה וחכמים.
ה ט, א: א: הא חזינא דשקל חיישינן ובעי בדיקה.
ו משא"כ כשרק חזינא שלקחה החולדה את החמץ בחצר אין מצריכים בדיקה בבית.
ז סוף ס"ב, שאחר שהביא הוכחה מרש"י הנזכר, הכיחא כן בגמרא, דאמרין דהוי ודאי (כשראינו שהביאתו לכאן).
ח שהקיל כאן רק כשפתחי החדרים נעולים.
ט סעף א.

הלכות פסח תלה

עה

אלא לאותו חדר שראינו שנכנס לשם¹ ואם ברק כל אותו החדר ולא מצא הככר אין הוששין שמוא חדרו לשאר החדים הברוקים אלא תולין לומר שגררו משם לרשות הרבים² או לחצר או לשאר מקומות שאינן ברזקן כלל הסמוכים לאותו חדר³ או שגררו באותו חדר עצמו לחזר עמוק שאינו יכול להתגלות משם ולא יבא לאכלו בפסח⁴:

ג ואם הככר היה קמן בענן שיש לתלות שמוא אכלו העכבר כולו אפילו אם לא ביטלו וכבר הגיעה שעה ששית שאינו יכול עוד לבטלו אף על פי כן אין צריך לברוק שאר החדרים מפני שיש כאן ב' ספיקות להקל שמוא לא הכניס העכבר מעולם את הככר לשאר החדרים ואם תמצא לומר הכניס שמוא אכלו כולו ולא נשתייר ממנו כלום⁵ וכל ב' ספיקות הולכין בהם להקל אף בשל תורה⁶:

ד ואם נכנס אחריו (לאותו חדר) ומצא כבר ומכיר במביעת עין⁷ שזהו הככר שנמל אע"פ שנחסר ממנו קצת אנו תולין שהעכבר אכל קצתו ואין צריך לחזור ולברוק⁸ אפילו אם לא ביטל⁹:

ה כלב ותרנגול דינם שזה לעכבר שאין דרכם לפרר¹⁰.

אבל אם תינוק נכנס לבית ברזק וכבר בידו ונכנס אחריו ומצא פירוהו¹¹ אין צריך לחזור ולברוק אפילו אם לא ביטל¹² רבין שמיד נכנס אחריו ומצא פירוהו הרי רגלים לדבר¹³ ושאלו התינוק¹⁴ ואלו הפירוהו הן שנפלו ממנו בשעת אכילה שדרך התינוק לפרר ויש אומרים¹⁵ שאם אין בפירוהו כדי כל הככר צריך לחזור ולברוק אם הוא תינוק שאין בו דעת¹⁶ מפני שאין דרך התינוק לאכול אלא לפרר (אבל אם הוא תינוק שיש בו דעת ישאלנו ואם אומר שאכל נאמן¹⁷ ועל דרך שנתבאר בס' תל"ז¹⁸) ויש להחמיר כדבריהם אם לא ביטל שיש כאן ספק אוסור של תורה אבל אם כבר ביטל או שעדיין יכול לבטל יש לסמוך על סברא הראשונה שהיא עיקר¹⁹:

ז אם נכנס עכבר לבית ברזק וכבר בפיו ויצא עכבר משם וכבר בפיו אין צריך לחזור ולברוק²⁰ אפילו אם לא ביטל ואינו יכול עוד לבטל²¹ רבין שראינו עכבר נכנס עם ככר ועכבר יצא עם ככר הרי הגלים לדבר שהראשון שנכנס הוא האחרון ויצא²²:

כ דבא שם י, ב טור וש"ע ס"א.
כא ר"ח סוף ס"א. ח"י ס"ק ג. אלה וצא ס"ק ב.
כב תוס' שם ר"ח מפני. ב"ח בריש הסמון.
כג רמב"ם פ"ב הל"ז. דעה הא' בש"ע שם (ולכן לא מצא בפירוהו כדי כל הככר). וראה ב"י בריש הסמון.
כד טור, תוס' שם. דעה הב' בש"ע שם.
כה מ"א ס"ק ג.
כו מ"א שם.
כז סעף ה.
כח שו"ע שם (שהביא דעה הא' בסתם. ראה כללי ההוראה בשב"ך י"ד סוס"י רנב אות ה). פרי"ח ס"א.
כט כפיא מגמרא שם י, ב. רמב"ם פ"ב הל"ג (דק"ל כאת"ל).
ל משמעות דמ"ב שם (שאין צריך לבטל אלא בתינוק). פרי"ח סוף ס"א (במשמעות הרמב"ם).
לא (מ"ח) גמ"ח. שם. תוס' שם ר"ח מי.

י מ"א ס"ק א. והוא עפ"י תשי"י, א ד"ה והכמים משמאים (לענין ראה עכבר נוטל המין בחצר ואין יודע אם נכנס לבית). טור ס' תלפ. ב"ח סוף ס"א (כשפתחו החדרים נעלים) עיי"ש. פרי"ח ס' תלפ סוף ס"ב. וראה ח"י צמח צדק ח, ד ד"ה ירחנו. קובץ דברי תורה ג ע' ע.
יא ח"י ס"ק ג (לענין ראה עכבר נוטל המין בחצר). וראה ק"א.
יב שלכן לא דמי לדין דלקמן ס' תלפ ס"ה אלא לדין דלקמן שם ס"ד. וראה ק"א.
יג ראה לעיל ס' תלפ ס' תלפ סוף ס"ה.
יד מ"א ס"ק א. טור ס' תלפ.
טו אפילו לדעה הא' דלקמן ס' תלפ ס"א. שכאן לא נגזקה חוקה בתיקון.
טז סרלעיל ס"א.
יז ב"ח ד"ה לשון הרמב"ם. פרי"ח ס"א.
יח כדלקמן ס"ה בתיקון.
יט רוקח ס' רמז. ב"ח סוף ס"א. מ"א ס"ק ב.

ז אבל אם היה הראשון שחור והאחרון לבן צריך לחזור ולברוק²⁷ אפילו כבר ביטלו²⁷ ואין תולין לומר שהאחרון חטף הכבר מפי הראשון ויצא שאין דרך העכברים לטול זה מזה כלום²⁷.

ח וכן אם עכבר נכנס לבית ברוק וכבר בפיו ויצאת משם חולדה וכבר בפיה צריך לחזור ולברוק²⁸ אפילו אם כבר ביטלו²⁸ ואין תולין לומר שהחולדה חטפה הכבר מפי העכבר שאם היה הרבר כן גם העכבר עצמו היה נמצא כפי החולדה²⁸.

ט ואם יצאת משם חולדה ובפיה כבר מכאן ועכבר מכאן הרי הרבר ספק שיש סכרא לומר שזהו כבר אחר שאם היה הראשון שהיה כפי העכבר שנמלתו חולדה עם הכבר שבפיה היה לו להכבר להמציא כפי העכבר והעכבר כפי החולדה או אפשר שזהו כבר הראשון שהיה כפי העכבר ומה שלא נמצא עכשיו כפי העכבר הוא מחמת אימת החולדה על העכבר נפל הכבר מפיו ונמלתו החולדה עם גוף העכבר²⁹ לפיכך אם כבר ביטלו²⁹ או שיכול עדיין לבטלו²⁹ אין צריך לחזור ולברוק שכל ספק דברי סופרים להקל אבל אם לא ביטלו ואינו יכול עוד לבטלו צריך לחזור ולברוק.

אפילו אם היה כבר קמץ מאד אין תולין לומר שאכלו עכבר³⁰ לפי שכל ספק של תורה הולכין בו להחמיר ואין כאן ב' ספיקות להקל שספק הראשון הוא שמא זה הכבר שהוציאה החולדה הוא כבר הראשון שהכניס העכבר ונמצא שאין כאן עוד חמץ בבית זה וספק השני הוא שמא אכל העכבר את כבר הראשון ולא נשתיר ממנו כלום ונמצאת שאין כאן עוד חמץ בבית זה והרי ב' הספיקות הן שם אחד³⁰ שמא אין כאן עוד חמץ בבית זה ואין ספק אחד מוסף על חבירו כלום ולכך אינם נידונים כספק ספיקא ולא אמרו שספק אכילת העכבר נחשב לספק שני להיות נידון כספק ספיקא אלא כשספק הראשון הוא שמא לא נכנס מעולם חמץ לחדר זה אחר שנברק ואם תמצא לומר נכנס שמא נאכל כולו ולא נשתיר ממנו כלום שב' ספיקות הללו הן שמות מחולקים ספק אחד שמא לא נכנס חמץ לכאן וספק שני שמא לא נשאר כאן חמץ מה שאין כן כשבודאי נכנס לכאן חמץ אחר הבריקה אלא שיש ב' ספיקות בהוצאת החמץ מכאן אינן נחשבים אלא לספק אחד דמה לי שנאכל החמץ ולא נשאר ממנו כלום בבית זה או שהוציאנו החולדה ולא נשאר ממנו כלום בבית זה הרי הכל ספק אחד³¹ וכן כל כיוצא בזה כמו שיתבאר בס' תל"ט³¹.

י נחש שנכנס לבית ברוק וכבר בפיו³² אין צריך לשכור חבר להוציא הכבר מפיו³²

מ רמב"ם פ"ב הי"ד, לענין חמץ בבור (ראו כרעת השור, שנתבאר לעיל סי' תלג ק"יא ס"ק ה). וראה גם לקמן ס"י"א.
מא אפילו לדעה הב' ולקמן סי' תל"ט ס"א, שמקילה מטעם ספק ספיקא גם כשנרעה חקת בריקתו.
מב ראה לעיל סי' תלג ק"יא ס"ק ו בהג"ה דא, שהביא כן מש"ך י"ד ה"ל ס"ם כלל יא. פרי חוש שם ס"ק לו.
מג רמב"ם, דרכי משה סי' תל"ט ס"ק א. מ"א סי' תל"ט ס"ק ג. וראה גם לעיל סי' תלג ק"יא ס"ק ו ס"ק ד.
מד סעף ג.
מה כע"ז דלא איפשטא בנמראה י. ג.
מו רמב"ם פ"ב הי"ג טו.

לב כע"ז בנמראה שם. רמב"ם שם (דק"י"ל כאת"ל).
לג משמעות רמב"ם זמ"ח שם (כ"ז דק"י"ל כאת"ל).
לד פ"ח שם (משמעות הרמב"ם).
לז גמרא שם.
לה כע"ז בנמראה שם. רמב"ם שם (דק"י"ל כאת"ל).
לו משמעות רמב"ם זמ"ח שם (כ"ז דק"י"ל כאת"ל).
לז פ"ח שם (משמעות הרמב"ם).
לז גמרא שם.
לח כע"ז דלא איפשטא בנמראה שם.
לט טו"ד (בכל המנות הלעיל ס"ר"ט. שלדעתו לא קי"ל כאת"ל). זמ"ח שם (ספק רבוע לקולא ברוך כל תקו של בריהם. הדינו כשביטלו). פ"ח שם (משמעות הרמב"ם).

הלכות פסח תלח-תלמ

עז

אם כבר ביטלו או שיכול עדיין לבטלו¹⁰¹ שאז אין צורך לבערו אלא מדברי סופרים ולא הטריחוהו חכמים להוציא ממנו על כך¹⁰² כיון שאפשר שיאכל הנחש את כל הככר או שיוציאו מבית זה¹⁰³:

יא כוית¹⁰⁴ (ב) המין שהוא מונח בתוך הבית למעלה על הקורה¹⁰⁵ אף על פי שכבר ביטלו¹⁰⁶ מחייבין אותו להביא סולם להורידו כליל י"ד מפני שלפעמים יפול מהקורה ושמה ישכח ויאכלנו¹⁰⁷ אבל אם היה המין בבור¹⁰⁸ בין שיש בו מים ובין שאין בו¹⁰⁹ אם אין דרך לירד כתובו¹¹⁰ להשתמש בו כל השנה אין חוששין שמה ירד לתוכו בפסח ויאכל מהמין לפיכך אין מטריחין אותו להביא סולם להעלותו החמץ משם אלא מבטלו ורדיו¹¹¹:

יב כמה דברים אמורים כשהניח המין בבור על דעת לפנותו משם קודם הפסח או שנפל מאליו אבל אסור להטמין שם המין על דעת שישאר שם עד אחר הפסח¹¹² אפילו ביטלו.

ואם הטמינו שם אין מועיל לו כלום וצריך להוציאו ולבערו ב"ד אפילו אם הטמינו שם (ג) קודם ל' יום לפני הפסח עיין סימן תל"ו¹¹³:

תלמ דין מי שברק ולא מצא מספר ככרות שהניח וכו' מ' סעיפים:

א תשעה צבורים של מצה ואחד של המין שהיו מונחים לפנינו וכו' עכבר ונטל מהם

קונטרס אחרון

(ב) כוית בו' התק יעקב¹ בשם העולה שבת² פסק בפשיטות דבפחות מכזית אינו צריך. ובאמת שתעולה שבת סיים דצריך עיין לדינא, ובאמת צריך עיין מנא ליה לרמב"ם לחלק, וגם נושאי כליו לא הראו מקום כבודו של חילוק זה, ולמה לא חילק כן בשאר בעיית דסליקו באם תמצא לומר, ולכן לא העתקתי כן בביאור³:

(ג) קודם ל' בו' כ"מ בהדיא ב"מ א' תל"ו סק"ח⁴ דאי לאו דסמכינן איש אומרים⁵ הוה צריך לפנות הבור ולהוציא החמץ מקרקעיתו.

נו ראה לעיל מי' תלג ק"א ס"ק ד' סוף הג"ה הב', דעירוי שאין בו סולם כלל.

נז רמב"ם שם. וראה גם לעיל ס"שי'. וראה לעיל מי' תלג ק"א ס"ק ה', דקיי"ל בזה כהרמב"ם (ולא כהפוסק דהיינו דוקא שכבר בשל קרם), ומעטם שהביא המ"א ס"ק ד' מ"מ"ז פ"ב ה"ד, דהו' בהמין שנפלה עליו מפתלת דרי' לו בבטול, כדלעיל שם ס"ל. וראה לעיל שם ק"א ס"ק ד', המעט שאין חוששין שבאו יגרוהו הולדה ונדלם בפסח וינחורו במקום מנוחה, ושם בהג"ה הא', דאין חוששין גם שירד לבור ויתגלה החמץ.

נח מ"ז פ"ב ה"ד. ב"י ר"ה מ"א ס"ק ד'. וכדלקמן מי' תמ ריש ס"א שהו' אסור מן התורה. וראה לעיל מי' תלג ק"א ס"ק ה' סוף הג"ה ו', שכאן הוא לכל הודעת. **נט** דעה הב' דלעיל שם ספ"ו (לענין אוצר). ומאן בבור כולם יודו. ראה קונטרס אחרון.

מז רמב"ם שם ה"ד (לענין המין בבור, דלקמן ס"מ"א). וכדלעיל ס"ט (לענין הולדה). וראה לעיל מי' תלג ק"א ס"ק י', שאפשר כאן יורה אף הגור שיכול עדיין לבטלו.

מח גמרא שם.

מט תוס' שם ר"ה כמבוגה.

נ רמב"ם פ"ב ה"ד. שו"ע ס"ב.

נא בניית בגמרא י' ב. רמב"ם פ"ב ה"ד (דקיי"ל באת"ל) שיע' ס"ב.

נב משנמנות רמב"ם שם (כיון דקיי"ל באת"ל). וכדלעיל ס"ז.

נג גמרא שם. ומעט הב' דלעיל מי' תלא ס"ד. וראה העני"ב תהמ"ע נ' 56.

נד בניית בגמרא שם. ונזכרת רש"י ורמב"ם שם דהו' בניית ולא איפשטא (ראה לעיל מי' תלג ק"א ס"ק י' בהג"ה). ופסיקא רבנן לקולא, כמשכבול.

נה ראה ח"י ס"ק ה'. פרי מגדים משב"ז סוף ס"ק ד'.

צינונים לקונטרס אחרון

כא שאפילו לכתחלה יכול לעשות אוצר קודם ל (שיטת רש"י ור"ן שם, שנתבארה לעיל מי' תלג ק"א ס"ק טו). משא"כ כאן שדבריה הכל אסור מן התורה להטמין בבור.

יז ס"ק ז.

יח סעיף ב'.

יט שפחות מכזית אינו צריך.

כ גבי אוצר חטים דלעיל שם ס"ו.